

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Казачінер О.С.

доктор педагогічних наук, доцент;

Бойчук Ю.Д.

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, ректор;*

Галій А.І.

*кандидат біологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ, СЕНСОРНИМИ ТА РУХОВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Дитина з особливими освітніми потребами потребує особливої уваги з боку фахівців зі спеціальної освіти, педагогів закладу освіти, психологів, батьків тощо. Психічний розвиток (пам'ять, увага, мислення, мовлення, уява, емоційно-вольова сфера, поведінка) дитини, яка має порушення інтелекту, сенсорних аналізаторів, опорно-рухового апарату тощо, відбувається не так, як у дитини з нормотиповим розвитком. Саме тому виникає потреба у забезпеченні якісної професійної підготовки фахівців, які зможуть здійснювати психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Питання психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами досліджували В. Бондар [1], О. Проскурняк [3], Л. Прохоренко [4], В. Синьов [5], Є. Синьова [6], І. Тат'янчикова [7], Л. Турищева [2], Д. Шульженко [8] та інші науковці та педагогіч-практики.

Мета тез полягає у розкритті змісту підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 016.02 «Спеціальна освіта

(олігофренопедагогіка)» до здійснення психологічного супроводу дітей з інтелектуальними, сенсорними та руховими порушеннями.

Нами було розроблено робочу та навчальну програми, а також силабус навчальної дисципліни «Психологія дітей з інтелектуальними, сенсорними та руховими порушеннями» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, які навчаються за освітньою програмою «Олігофренопедагогіка» у ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Обсяг навчальної дисципліни складає 150 годин (5 кредитів), із яких 50 годин аудиторні (20 годин – лекційні, 30 годин – семінарсько-практичні), 100 годин – призначені для самостійної роботи здобувачів.

Метою вивчення дисципліни «Психологія дітей з інтелектуальними, сенсорними та руховими порушеннями» є: формування професійної компетентності здобувачів із планування та здійснення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; розуміння закономірностей функціонування психічних процесів і явищ в онтогенезі та при дизонтогенезі, що дозволить розв'язувати психологічні проблеми особистості та групи, здійснювати психолого-педагогічний супровід завдяки формуванню здатностей використовувати сучасні діагностичні та психокорекційні методи, психологічні інтервенції, групові та індивідуальні форми роботи, що ґрунтуються на принципах діяльності фахівця в межах психолого-педагогічного супроводу.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. формування у здобувачів знань з теоретичних основ організації та здійснення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами;
2. вивчення психологічних особливостей дітей з ООП відповідно до вікових особливостей та глибини наявних порушень розвитку;
3. встановлення специфічних залежностей та закономірностей психосоціального розвитку дітей з ООП;
4. розробка програми супроводу відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей з інтелектуальними, сенсорними, руховими порушеннями.

Представимо зміст навчальної дисципліни за темами та модулями.

Модуль 1. Теоретико-методологічні засади психологічного супроводу дітей з проблемами у розвитку

Тема 1. Проблема онтогенезу та дизонтогенезу в психології. Категорії розвитку в психології. Проблема періодизації психічного розвитку. Категорії активності та адаптації в онтогенезі. Дослідження проблеми дизонтогенезу у вітчизняній і зарубіжній психології. Проблеми порушень у розвитку дитини в працях Л.С. Виготського.

Тема 2. Шляхи оптимізації навчання дітей з проблемами у розвитку. Модель психологічного супроводу, спрямована на оптимізацію соціальної ситуації розвитку дітей з порушеннями у розвитку в умовах функціонування системи інклюзивної освіти. Принципи та особливості побудови. Характеристика сучасних тенденцій психологічного супроводу навчання дітей з порушеннями у розвитку в країнах західної Європи, США та інших країнах світу.

Тема 3. Структура психологічної допомоги дітям з проблемами у розвитку. Характеристика моделей психологічної допомоги дітям з проблемами у розвитку (педагогічна, діагностична, соціальна, медична, психологічна). Система психологічної допомоги дітям: психопрогностика – психодіагностика, психологічне консультування; психологічний супровід – психокорекція, психологічна підтримка.

Тема 4. Психологічний супровід дітей із особливими освітніми потребами. Профілактика психопатологічних рис під впливом особливих умов її розвитку; корегування емоційно-вольової сфери; корекційно-компенсаторна спрямованість діяльності; просвітницька робота з іншими дітьми та педагогами школи щодо особливостей контингенту; оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками, педагогами; допомога дітям в опануванні системи стосунків зі світом і самим собою; розробка і впровадження відповідних форм і методів роботи, як умови успішного навчання дітей з особливими потребами, розвиток здібностей та нахилів дітей з особливими освітніми потребами. Основні принципи та особливості застосування активних методів психокорекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Тема 5. Арт-терапія та її особливості як засобу психокорекційної роботи. Основи застосування арт-терапії у роботі

з дітьми з особливими освітніми потребами. Поняття про арт-терапію та арт-педагогіку. Корекційний потенціал методів арт-терапії. Основи складання програм арт-терапевтичної корекції дітей з особливими освітніми потребами. Поняття про активні методи психокорекційної роботи. Форми та види ігрової психокорекції.

Модуль 2. Система клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов реалізації психологічного супроводу дітей з особливими потребами.

Тема 1. Особливості психологічного супроводу дітей з ДЦП. Аналіз проблеми інклюзивного навчання дітей з дитячим церебральним паралічем; організація навчального процесу дітей з ДЦП; характеристика форм ДЦП; психологічний супровід дитини з ДЦП; клінічний діагноз дитини з ДЦП. Особливості психічного розвитку та психокорекція дитини з ДЦП.

Тема 2. Особливості психологічного супроводу дітей з порушеннями зору. Аналіз проблеми інклюзивного навчання дітей з порушеннями зору; організація навчального процесу дітей з порушеннями зору; напрямки психологічної підтримки батьків, які мають дитину з порушеннями зору. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями зору. Форми та засоби формування психологічної готовності педагогів до роботи з дитиною яка має порушення зору.

Тема 3. Особливості психологічного супроводу дітей з порушеннями слуху. Напрями психологічної підтримки батьків, які мають дитину з порушеннями слуху: зменшення емоційного дискомфорту, пов'язаного з захворюванням дитини; зміцнення впевненості батьків у можливостях дитини. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Форми та засоби психологічної підтримки батьків та формування психологічної готовності педагогів до роботи з дитиною яка має порушення слуху.

Тема 4. Психологічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями. Напрями психологічної підтримки батьків, які мають дитину з інтелектуальними порушеннями: зменшення емоційного дискомфорту, пов'язаного з захворюванням дитини; зміцнення впевненості батьків у можливостях дитини. Особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. Форми та засоби

психологічної підтримки батьків та формування психологічної готовності педагогів до роботи з дитиною яка має інтелектуальні порушення.

Тема 5. Психологічний супровід дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Напрями психологічної підтримки батьків, які мають дитину з тяжкими порушеннями мовлення: зменшення емоційного дискомфорту, пов'язаного з захворюванням дитини; зміцнення впевненості батьків у можливостях дитини. Особливості психічного розвитку дитини з порушеннями мовлення. Форми та засоби психологічної підтримки батьків та формування психологічної готовності педагогів до роботи з дитиною яка має тяжкі порушення мовлення.

Для самостійної роботи здобувачам пропонуються написання есе / рефератів / розробка вправ та завдань на теми: 1. Зняття емоційного напруження, тривожності та розвитку толерантного ставлення до дітей з ООП. 2. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку. 3. Індивідуальна та групова психологічна корекція. Активні методи психокорекційної роботи. 4. Корекційні технології, методики та методи у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Ігрова психокорекція, її види та особливості у різних вікових групах. Арт-терапія та її особливості як засобу психокорекційної роботи. 5. Основи складання програм арт-терапевтичної корекції дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, наприкінці тез можна дійти висновку про те, що зміст робочої та навчальної програм, силабусу навчальної дисципліни «Психологія дітей з інтелектуальними, сенсорними та руховими порушеннями» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, які навчаються за освітньою програмою «Олігофренопедагогіка» у ХНПУ імені Г.С. Сковороди, сприятиме забезпеченню підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 016.02 «Спеціальна освіта (олігофренопедагогіка)» до здійснення психологічного супроводу дітей з інтелектуальними, сенсорними та руховими порушеннями.

Список використаних джерел:

1. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : навч. посіб. – К. : Наш час, 2005. –176 с.
2. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі / автор-укладач Л.В. Турішева. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 111 с.
3. Проскурняк О.І. Психологія комунікативної діяльності розумово відсталих школярів: монографія. – Харків: Індустрія, 2014. – 352 с.
4. Прохоренко Л.І. Психологія саморегуляції школярів із затримкою психічного розвитку: монографія. – Чернівці: Букрек, 2016. – 464 с.
5. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Рохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підруч. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
6. Синьова Є.П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору : підруч. – К.: Знання, 2008. – 365 с.
7. Татяничикова І.В. Соціалізація дітей з порушеннями інтелектуального розвитку: моногр. – Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2014. – 381 с.
8. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 385 с.

Плескач Б.В.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут психології імені Г.С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ БУДЕННОГО ФАНТАЗУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ КЛІЄНТАМ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ

3. Фройд відзначав, що «непередбачувана природа, завдає травму шляхом ушкодження нарцисизму людини та призводить до тривожного хвилювання» [6, с. 23]. Релігія, в свою чергу, дає розраду враженому самолюбству, сприяє нівеляції тривоги завдяки тому, що наділяє зовнішні сили людськими або анемічними рисами, таким чином дозволяючи пояснювати природні явища та «впливати» на них [6, с. 24]. Узагальнюючи думку вченого можна дійти до висновку, що